

DONATA MALINOWSKA
Główny Urząd Statystyczny
Warszawa

Ceny porównywalne do obliczeń globalnej i gotowej produkcji rolnej

Ceny porównywalne na produkty rolnicze stosowane w latach 1955—1960 zostały ustalone komisyjnie i zatwierdzone przez Przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów we wrześniu 1957 r. Ceny te były skonstruowane na podobnych zasadach jak ceny porównywalne w przemyśle. Przyjęto mianowicie, że poziom cen porównywalnych powinien odpowiadać kosztom własnym produkcji, oraz że skalkulowane ceny powinny uwzględniać relacje cen istniejące na wolnym rynku z 1956 r.

Za podstawę do ustalenia poziomu cen przyjęto w rolnictwie, jak i w przemyśle, wyniki produkcji w roku 1954.

Uznano, że w rolnictwie w roku 1954 miała miejsce jedynie reprodukcja prosta. W związku z tym przyjęto założenie, że wartość produkcji globalnej w cenach realizacji w tym roku odpowiada w zasadzie poziomowi kosztów własnych produkcji, a płacone podatki oraz składki PZU stanowią odpowiednik 5% zysku w cenach fabrycznych, stosowanych jako ceny porównywalne w przemyśle¹.

W przemyśle od 1956 roku nastąpiły duże zmiany cen zbytu. Ceny węgla, produktów hutniczych mocno wzrosły, natomiast ceny artykułów skórzanych, włókienniczych spadły. Tak znaczna zmiana relacji cen na poszczególne wyroby spowodowała konieczność zmiany cen porównywalnych w przemyśle.

W związku z tym w rolnictwie zaistniała także potrzeba zmiany cen porównywalnych.

W 1960 roku została powołana podkomisja do spraw cen stosowanych w planach w latach 1961—1965. Przy rozpatrywaniu zmiany w dotychczas obowiązujących cenach porównywalnych brano pod uwagę:

- 1) ogólny poziom cen,
- 2) wewnętrzne relacje cen poszczególnych artykułów.

Ustalając poziom cen porównywalnych przyjęto w zasadzie jako jego odpowiednik poziom kosztów własnych dla wszystkich działów gospodarki narodowej. W przemyśle będą to koszty własne plus 3—7% narzutu z tytułu akumulacji (ceny fabryczne). W rolnictwie będzie to koszt własny plus 5% narzutu na akumulację.

Ustalenie jednostkowego kosztu własnego dla rolnictwa jest na razie niemożliwe ze względu na brak danych sprawozdawczych i podstaw do szacunków. Posłużono się więc uproszczonym sposobem wyliczeń.

Jako poziom kosztów własnych w rolnictwie ogółem przyjęto produkcję brutto (końcową) pomniejszoną o akumulację.

Przypominamy, że przy obliczaniu poziomu cen porównywalnych dotychczas obowiązujących, jako ogólne koszty własne przyjęto produkcję globalną pomniejszoną o akumulację. Założenie to nie było słuszne. Z inicjatywy GUS podniesiono tę sprawę w toku prac komisji z następującym uzasadnieniem. Na koszty własne składają się płace oraz nakłady materialne i amortyzacja. W rolnictwie przyjmujemy, że płace równają się spożyciu, a zatem koszt własny produkcji równa się sumie spożycia naturalnego, spożycia z zakupu, kosztów materialnych i amortyzacji. Przy czym spo-

¹ Opis metody ustalenia cen porównywalnych dotychczas obowiązujących podaje I. Hrab „Notatka informacyjna o cenach porównywalnych w rolnictwie”. Przegląd Statystyczny. Tom 6. Zeszyt 1. 1959.

życie z zakupu wyliczono jako różnicę między produkcją towarową a kosztami materialnymi, pochodzącymi z zakupu, amortyzacją i akumulacją. Płace (spożycie) są zapłatą za pracę użytą na wyprodukowanie wszystkich artykułów roślinnych i zwierzęcych, to znaczy, że w płacach tkwi także zapłata za wyprodukowanie pasz, materiału siewnego i obornika. W kosztach materialnych pochodzących z zakupu i amortyzacji, tkwią także koszty przeznaczone na wyprodukowanie w danym roku pasz, materiału siewnego, obornika. Dla wyliczenia pełnej wartości kosztu własnego pasz i materiału siewnego potrzebne są nakłady materialne w postaci nasion i obornika wyprodukowane w latach poprzednich. Ponieważ w roku badanym produkuje się także nasiona i obornik dla roku przyszłego, można przyjąć, że wielkości te równają się sobie.

A zatem produkcja globalna równa się sumie płac ogółem, nakładów materialnych pochodzących z zakupu, amortyzacji, nakładów materialnych pochodzących z produkcji własnego gospodarstwa i akumulacji.

Z powyższego wynika, że nakłady pochodzące z produkcji własnej (pasje i materiał siewny, obornik) są dwa razy liczone: raz jako płace, nakłady materialne z zakupu i amortyzacja, a po raz drugi jako zużyta pasza, materiał siewny, obornik.

Dlatego też ustalając poziom kosztów własnych ogółem należy akumulację odejmować od produkcji brutto (globalna pomniejszona o nakłady materiałowe pochodzące z własnej produkcji). Ilustruje to przytoczony poniżej wzór, w którym zastosowano następujące oznaczenia:

- P — produkcja globalna
- B — produkcja brutto (końcowa lub gotowa)
- Kw — nakłady materialne z produkcji własnej
- Kz — nakłady materialne pochodzące z zakupu i amortyzacja
- T — produkcja towarowa
- S — samozaopatrzenie
- $Pł$ — płace
- A — akumulacja

Wiadomo, że $P = B + Kw$, przy czym $Pł = S + (T - Kz - A)$

Koszty własne = $Pł + Kz$

$P = \frac{Pł + Kz + Kw + A}{B}$, z czego koszty własne zrównają się

$Pł + Kz = P - Kw - A$ inaczej mówiąc $Pł + Kz = B - A$

W przemyśle cenami porównywalnymi na okres 1961—1965 będą ceny fabryczne z 1959 r. skorygowane zmianami cen niektórych artykułów w 1960 roku. Dla zachowania tej samej metody w rolnictwie przyjęto jako poziom cen porównywalnych, produkcję brutto z 1959 r. pomniejszoną o akumulację, a następnie dla otrzymania cen „fabrycznych” (tak jak w przemyśle) powiększoną o 5% narzutu na akumulację. Cały rachunek cen porównywalnych oparto o produkcję w gospodarstwach chłopskich, ponieważ sytuacja finansowa gospodarstw państwowych nie może być jeszcze uznana za typową dla całego rolnictwa.

Następnym zagadnieniem przy omawianiu cen porównywalnych są wewnętrzne relacje cen poszczególnych artykułów. Gdybyśmy byli w stanie (ze względów praktycznych) ustalić jednostkowe koszty własne przez powiększenie ich o 5% narzutu na akumulację, uzyskalibyśmy ceny porównywalne. Ponieważ nie możemy ich ustalić, należy znaleźć prawidłowe relacje cen, które w przybliżeniu mogłyby nam zastąpić wewnętrzne relacje jednostkowych kosztów własnych.

W dotychczas obowiązujących cenach porównywalnych relacje wewnętrzne cen były oparte o ceny średnioważone skupu ponadobowiązkowego i wolnego rynku. Należałoby zastanowić się, czy zmiany, jakie dokonały się w proporcjach wewnętrznych cen produktów rolnych od 1956 roku, są istotnie tak duże, że trzeba dokonać rewizji tych proporcji. Cała wartość cen porównywalnych zawarta jest we właściwych relacjach cen porównywalnych, ponieważ służą one przede wszystkim do określenia dynamiki produkcji. Mając to na względzie należy zwrócić uwagę na następujące zmiany w proporcji cen, jakie dokonały się od 1956 r.:

1. Ceny artykułów zwierzęcych uległy znacznejwyżce, zarówno sztuk hodowlanych, żywca jak i produktów pochodzenia zwierzęcego, np. mleka, jaj. Na skutek tego, udział wartości produkcji zwierzęcej w produkcji ogółem uległ zwiększeniu.

2. Ceny buraków cukrowych i innych roślin przemysłowych uległy także zwwyżce.

3. Ceny zbóż wykazują niewielki spadek, ceny ziemniaków pozostają zaś na tym samym poziomie, w związku z tym udział zbóż i ziemniaków w wartości produkcji zmalał w porównaniu z 1956 r.

Zmiany te w rolnictwie nie są tak wielkie jak w przemyśle, w związku z tym dla wyliczenia nowych cen porównywalnych przyjęto relacje z 1956 r.

Dodatkowym argumentem za utrzymaniem proporcji dotychczasowych cen porównywalnych jest możliwość bezpośrednich porównań wskaźników dynamiki struktury produkcji rolnej na przestrzeni zarówno bieżącej pięcioletki 1956—1960 jak i następnej 1961—1965. Zmiany wewnętrznych proporcji cen porównywalnych pościągnęłyby za sobą konieczność dodatkowych przeliczeń wstecz, co mogłoby być niewłaściwie zrozumiane przez użytkowników tych liczb.

Praktycznie wyliczenia nowych cen porównywalnych dokonano następująco:

I. Ustalono wartość produkcji brutto dla gospodarstw chłopskich według cen bieżących z roku 1959, a mianowicie, produkcji towarowej według cen realizacji zwiększając ją o różnice pomiędzy cenami dostaw ponadobowiązkowych i obowiązkowych, spożycia naturalnego według cen skupu ponadobowiązkowego i przyrost stada według cen wolnorynkowych.

II. Za uzyskaną akumulację w rolnictwie w 1959 r. w cenach bieżących uznano:

1. Nakłady inwestycyjne w gospodarstwach chłopskich dokonane z własnych środków pomniejszone o amortyzację środków trwałych. Zaliczono tu także udział chłopów w nakładach na melioracje, spłacone kredyty na elektryfikacje, oraz udział chłopów w zakupie maszyn i narzędzi rolniczych przez Kółka Rolnicze.
2. Świadczenia chłopów na rzecz państwa:
 - a) podatek gruntowy,
 - b) opłaty na rzecz Państwowego Funduszu Ziemi oraz na rzecz Funduszu Gromadzkiego,
 - c) różnica wartości na dostawach obowiązkowych (różnica pomiędzy cenami dostaw ponadobowiązkowych i obowiązkowych), łącznie ze spłatą za ległości,
 - d) różnica zapasów gotówkowych.

Uzyskaną różnicę pomiędzy produkcją brutto gospodarstw chłopskich, a akumulacją powiększono o 5%, co wynikało z analogicznej metody zastosowanej w przemyśle. Nie uwzględniono w obliczeniach różnic pomiędzy cenami realizacji a kosztami wytwarzania produktów przemysłowych zużywanych produkcyjnie w rolnictwie.

W ten sposób uzyskaną wartość podzielono przez produkcję brutto 1959 roku gospodarstw chłopskich obliczoną w dotychczas obowiązujących cenach porównywalnych.

Uzyskany iloraz posłużył do wyliczania nowych cen porównywalnych, a mianowicie dotychczasowe ceny porównywalne poszczególnych artykułów pomnożono przez ten współczynnik.

W ten sposób wyliczone ceny porównywalne będą służyć w latach 1961—1965 do obliczenia produkcji globalnej i produkcji brutto (końcowej) całego rolnictwa.

Poniżej podajemy wykaz ważniejszych cen porównywalnych.

Ceny porównywalne stosowane do obliczeń produkcji rolnictwa w latach 1961—1965

Wyszczególnienie	Jednostka miary	Cena w zł	Relacje (cena żyta = 100)
Pszenvica	tona	3 598	136,7
Żyto	„	2 632	100,0
Jęczmień	„	2 890	109,8
Owies	„	2 506	95,2
Mieszanki	„	2 506	95,2
Inne zboża	„	4 880	185,4
Kukurydza ziarno	„	3 327	126,4

Wyszczególnienie	Jednostka miary	Cena w zł	Relacje (cena żyta = 100)
Strączkowe jadalne	tona	5 388	223,7
Ziemniaki	„	837	31,8
Buraki cukrowe	„	505	19,2
Oleiste	„	6 456	245,3
Len ziarno	„	7 041	267,5
Len słoma	„	1 700	64,6
Konopie słoma	„	1 706	64,8
Konopie ziarno	„	7 896	300,0
Tytoń	„	15 892	603,8
Chmiel	„	41 449	1 574,8
Słoma zbóż	„	442	16,8
Strączkowe pastewne	„	3 911	148,6
Inne w uprawie polowej	ha	3 748	142,4
Siano łąkowe	tona	966	36,7
Siano z pastwisk	„	771	29,3
Warzywa	„	1 861	70,7
Owoce	„	2 785	105,8
Żywiec wołowy	„	7 456	283,3
Żywiec cielęcy	„	8 035	305,3
Żywiec wieprzowy mięsno-słoninowy	„	18 134	689,0
Żywiec wieprzowy bekonowy	„	20 845	792,0
Żywiec barani	„	8 388	318,7
Żywiec drobiowy	„	18 653	708,7
Żywiec koński	„	2 506	95,2
Mleko	tys. ltr.	2 269	86,2
Jaja	tys. szt.	1 329	50,5
Wełna	tona	122 706	4 662,1
Ryby	„	12 070	458,6
Obornik	„	124	4,7
Eydło			
Buhaje, byczki 1-roczone i starsze	szt.	8 799	334,3
Krowy	„	4 085	155,2
Jałówki 1-roczone i starsze	„	1 629	61,9
Młodzież od 6 miesięcy do 1 roku	„	1 232	46,8
Cielęta poniżej 6 miesięcy	„	376	14,3
Wolce, woły, opasy, wypasy	„	4 085	155,2
Konie			
3-letnie i starsze	„	3 306	125,6
od 1 do 3 lat	„	3 972	150,9
do 1 roku	„	1 711	65,0
Trzoda chlewna			
9 miesięcy i starsze	„	950	36,1
od 6 do 9 miesięcy	„	845	32,1
do 6 miesięcy	„	242	9,2
Owce	„	337	12,8
Drób	„	37	1,4